

Akademia »Artes Liberales«
ul. Dobra 72, 00-312 Warszawa
tel. (022) 55 25 910 | fax (022) 55 25 911
e-mail: aal@aal.edu.pl
<http://www.aal.edu.pl/>

Warszawa 20.09.2022 r.

Załącznik do projektu programowego:

**Platforma pilotażowa „NARRACJA & POZNANIE”
przeznaczona do realizacji w ramach projektu programowego
dla doktorantów szkół doktorskich uczelni stowarzyszonych w Akademii »Artes Liberales«
(zaakceptowany przez grupę roboczą powołaną przy Radzie AAL)**

Celem platformy pilotażowej „NARRACJA & POZNANIE” (dalej w skrócie: Platformy) będzie koordynacja międzyuczelnianego kształcenia doktorantów przygotowujących prace doktorskie o ambicjach interdyscyplinarnych, dotyczące wykorzystania wiedzy z zakresu nauk kognitywnych do badania szeroko pojmowanej narracji. Platforma opierać się będzie na współpracy z badaczami reprezentującymi różne dyscypliny i zatrudnionymi na najlepszych polskich uczelniach akademickich. W ramach udziału w programie doktoranci będą mogli konsultować swoje prace badawcze z wybitnymi uczonymi, a także brać udział w zajęciach na uczelniach zewnętrznych na prawach wolnych słuchaczy. Zostanie im także zaproponowany udział w seminariach, podczas których będą mogli przedstawiać wyniki swoich badań.

W ramach Platformy wspierane będą badania z zakresu narratologii kognitywnej, semiotyki, językoznawstwa kognitywnego, skoncentrowane na:

- neurologicznych, psychologicznych, semiotycznych podstawach narracji językowej, wizualnej oraz innych typach narracji,
- rozwijaniu metod badania kultury (neuronaukowych, psychologicznych, semiotycznych w ich kognitywistycznym ujęciu),
- badaniu sensów wytworów kultury oraz procesów ich projektowania, tworzenia i recepcji w paradygmacie narratologicznym.

Możliwe są w ramach Platformy zarówno badania skupione na teoretycznych aspektach narratologii i kognitywistyki, jak też badania stanowiące studia przypadków, wykorzystujące metody narratologiczne.

Zasadność stworzenia Platformy

W programowym artykule z 1966 roku Roland Barthes głosił uniwersalność opowiadania obecnego we wszelkich kulturach i mediach. W XXI wieku boom na opowiadanie (*storytelling boom*, Christian Salmon, Sujatha Fernandes) sprawił, że tezy francuskiego semiologa mogą wydawać się skromne i ograniczone. Dziś opowiadanie, a także nieustanne mówienie o potrzebie narracji, odgrywają dużą rolę w marketingu, polityce, ekonomii. Tak jest również w mediach społecznościowych, gdzie uczestnicy komunikacji zachęceni są do dzielenia się swoimi doświadczeniami, czyli opowiadania o sobie za pomocą słów i obrazów. Ostatnie dwie dekady oznaczały więc dla narracji ekspansję poza sferę literatury i kultury. Sposoby opowiadania mitów i snucia bajek czy codziennego opowiadania ustnego musiały dostosować się do nowych kanałów przekazu, gdzie oczekiwano od aktów opowiadania i tekstów narracyjnych spełniania zupełnie innych funkcji. Nowym formom opowiadania stawiano za zadanie budowę wizerunku osób, marek i firm. Narracje miały więc wywoływać empatię, przekonywać, tworzyć wspólny obraz świata. Na pierwszy plan zaczęły wysuwać się zatem historie wciągające, angażujące – stanowiące rodzaj broni w „narracyjnych wojnach” (Jonah Sachs), toczonych zarówno w ramach wielkich kompanii medialnych, jak i w mediach społecznościowych, gdzie dominują tzw. małe historie (*small stories*, Alexandra Georgakopoulou).

Współczesne narracje stanowią wielkie wyzwanie dla narratologii skupionej dotychczas na tekstach literackich, filmowych i historycznych. Wymagają też dużo bardziej krytycznego podejścia i wyczulenia na manipulacje za pomocą opowieści przygotowanych według wcześniej ustalonego schematu. Środowisko, w jakim tworzone i odbierane są narracje, naznaczone jest przez technologię, ekonomię i politykę. Nowa wiedza o narracji powstaje na styku różnych dyscyplin – nowe środowiska narracji uświadamiają nam, że kontekst tworzenia i odbierania opowieści nie jest czymś uniwersalnym.

Rozwój badań nad narracją i językiem – opartych na teoriach neuronaukowych i kognitywnych, szczególnie z paradygmatu *4e cognition* (embodied, embedded, enactive, extended) – doprowadził w ostatnich latach do wyraźnej zmiany w dyskusjach narratologicznych (Paul B. Armstrong, Marco Caracciolo). Oddziałują one także na badania dawnych tekstów kultury (Karen Kukkonen, Lisa Zunshine), rozwój poznawczej narratologii historycznej (Monika Fludernik) czy koncepcję literatury jako archiwum kognitywnego (Terence Cave). Nowe badania narratologiczne skupiają się także na komunikacji w mediach społecznościowych (Maria Mäkelä), grach wideo, narracjach potocznych i dziecięcych czy na narracji w dyskursie ekonomicznym. Rozwój wiedzy o człowieku – jego zdolnościach do dzielenia uwagi, tworzenia symulacji czy rozumienia umysłów innych osób – pozwala lepiej zinterpretować nie tylko wiele znanych dzieł literackich, lecz także różne aktywności związane z tworzeniem i czytaniem tekstów kultury.

Narratologia klasyczna (Franz Stanzel, Gérard Genette) skupiała się na badaniu literatury. Współczesna narratologia, zwłaszcza kognitywna, nie ogranicza się do tekstów literackich, gdyż dysponuje narzędziami pozwalającymi na badania narracji jako procesu poznawczego czy aktywnej produkcji i recepcji. Pozwala to zwrócić uwagę na obserwację człowieka, który opowiada, i na procesy zachodzące w jego umyśle. Ta zmiana paradygmatu prowadzi do przyznania ważnej roli w badaniach opowiadania innym dyscyplinom, takim jak choćby językoznawstwo, psychologia czy pedagogika.

Znaczenie dla rozwoju nauki (w Polsce). W polskiej nauce potrzebni są badacze narracji o kompetencjach interdyscyplinarnych, przygotowani do prowadzenia badań opartych na połączeniu wiedzy z zakresu neuronauk, kognitywistyki, psychologii poznawczej, psycholingwistyki, językoznawstwa kognitywnego, a także klasycznej narratologii. Takie badania w Polsce są podejmowane w kilku ośrodkach, prowadzone są jednak zwykle przez pojedynczych badaczy. Stworzenie Platformy pozwoli na integrację wiedzy i doświadczenia polskich uczonych w celu wykształcenia kolejnego pokolenia badaczy narracji, przygotowanych do prowadzenia kursów z zakresu interdyscyplinarnej narratologii kognitywnej, teorii literatury, teorii recepcji, narratywistycznej metodologii historiografii, narracyjnych metod w naukach społecznych, narracyjnego badania tekstów kultury oraz praktyk społecznych i komunikacyjnych. Platforma umożliwi również integrację młodych oraz doświadczonych badaczy z różnych dyscyplin i ośrodków, by ułatwić im rozwiązywanie problemów przekraczających granice poszczególnych dyscyplin i tradycji badawczych.

Preferowane dyscypliny: literaturoznawstwo, językoznawstwo, nauki o kulturze i religii, historia, pedagogika, psychologia, filozofia, nauki o mediach i komunikacji społecznej.

Opracowanie koncepcji:

prof. UŚ dr hab. Paweł Tomczok